

num. 9. lib. 1. Ias in l. transigere. num. 19. C. de transact. Socin. Sen. in conf. 66. nu. 14. lib. 3. Ripa in l. Centurio. num. 41. ff. de vulgar. & pupil. substit. Parisius in consil. 18. num. 23. lib. 2. & in consil. 72. num. 38. lib. 4. Socin. Jun. in consil. 1. num. 65. & in consil. 7. num. 6. in consil. 29. num. 6. & in consil. 139. num. 6. lib. 1. Et ij adducti sunt text. l. que madmodum. in fin. ff. ad l. Aquil. & §. ex hoc tamen capite. in in sita. eod. tit. Affertur etiam solet l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. ad l. Jul. de adult. vbi idem Bart. annotavit. Declaratur hic casus, vt non habeat locum in his, quæ tacite subaudiuntur, in illa parte legis & statuti, vt non censetur repetita in subsequenti parte et si immediata. Ita Bal. in l. 1. in princ. in l. lectura. ff. de quibusque iuris, vbi Alex. & Dec. & idem Dec. in consil. 353. num. 4. & in consil. 416. col. 4. & Tiraq. de leg. conu. bial. in gl. 5. num. 64.

7 Declaratur secundò, vt non procedat quando t mēs statuti, verificaretur verbis illius statuti nulla repetitione ad eum facta. Ita Butr. in c. 1. in fine de supplenda neglig. præla. Alex. in consil. 48. num. 9. lib. 1. Ruin. in consil. 45. nu. 7. & in consil. 185. num. 3. lib. 1.

8 Quintus est casus, t quado diuersæ sunt leges, seu statuta, & vna procedit per modum regulæ, tunc dicta in vna, præsumuntur repetita in omnibus alijs. Ita Bart. in d. l. Prætor ait, §. eritque. nu. 1. versic. secundo casu principali. ff. de bono. rapt. quem secuti sunt Butr. & Imol. in clem. 1. de supplenda neglig. prælat. Florianus in dict. §. hæc verba. num. 4. Ruin. consil. 47. num. 2. lib. 3. Idem sentit Bald. in l. quisquis. C. si certum petat. Est id argumētum tex. l. regula. in fin. ff. de iuris, & facti igno. quo loci idem Bart. annotavit, quod si præfatio legis est generalis, & lex sit specialis, nihilominus lex debet generaliter intelligi, sic etiam subiungit idem Bart. quando ratio est specialis, & lex generalis, debet generaliter intelligi. Et Bart. traditionem post alios probavit Crauet. in consil. 236. num. 29. in fine. & in consil. 242. num. 3. in fin. Duo etiam exempla attulit Bart. in d. §. eritque. Quorum primum est in casu l. de vno quoque. ff. de re iudic. vbi pro regula constitutum est, quod in vnoquoque negotio, citari debeat pars, superuenit deinde l. 2. C. de sent. ex bre. vi. recit. quæ tradit formam qualiter ferri debeat sententia, & non repetit de citatione partis. Et certè illud intelligitur repetitum, quia in d. l. de vnoquoque, pro regula sancitum fuit. Secundum est exemplum in statuto, quo cautum est, quod iudex in qualibet causa ferre debeat sententiam, cum consilio sapientis, deinde alio statuto sancitum est, quod iudex certis in causis, procedere debeat summariè, intelligitur quod etiam in dictis causis iudex ferre debeat sententiam, cum consilio sapientis, quia illud primum statutum procedit per modum regulæ. Ita scribit Bart. disputasse Oldradum. Et idem affirmarunt Florian. in l. quemadmodum. §. hæc verba. num. 5. ff. ad l. Aquil. Alex. in consil. 50. in fin. lib. 2. Ruin. in d. consil. 47. num. 2. lib. 3. bene eruditus Pax Scala Patavin. in tract. de consil. sapient. lib. 2. cap. 3. & ca. 9. & Ioan. Baptista Afinius in praxi iudicior. §. 25. c. 17. qui quidem Afinius scribit exemplum hoc, multo magis locum habere, quando statuto prius cautum fuisse, quod omnes causæ essent summariæ, & deinde alio statuto fuisse dispositum, quod iudex ferre debeat sententiam cum consilio sapientis, quemadmodum statutis Florentiæ sic sancitum esse Afinius recenset. Et duo alia exempla retulit Florian. in d. §. hæc verba. nu. 5. Et hic quidem casus procedit siue lex regulam ponens præcedat, siue sequatur. Ita censuit Ruin. in d. consil. 47. num. 2. lib. 3.

Sextus est casus, quando diuersæ sunt leges, seu statuta, & vna lex venit ad interpretationem aliarum. Hoc casu dicta t in lege interpretata, præsumuntur repetita in interpretante. Ita Bar. in d. §. eritque. in fine versic. si

verò non procedit, ex l. nihil. ff. de coniung. cū emancip. lib. & §. 1. in Auth. de filijs ante dota. instrum. natis. Et illum secutus est Dec. in consil. 19. col. 3. versic. statutum verò, & in consil. 353. nu. 3. qui respondit, statutum, quod secundus vir lucretur dotem etiam stantibus filijs primi viri, interpretatum alterius statuti, quod præcedente muliere in matrimonio, maritus nihil restituat, intelligitur etiam repetitum, si decesserit mulier, relictis filijs primi matrimonij, vt & eo casu secundus maritus lucretur dotem.

7 Septimus, & vltimus est casus, quando t diuersæ sunt leges, seu statuta, & vna nō est per modum regulæ, nec interpretatiua alterius. Hoc casu dicta in vna, non censentur repetita in alia. Ita Bart. in d. §. eritque. in fine, adductus textu l. 1. §. meminisse, & §. quid tamen. ff. de ventte in spi. Et Florian. in d. §. hæc verba. in fine.

Consuetudo, & stylus, an & quando præsumantur, & quomodo probentur?

- S V M M A R I V M.**
- 1 Consuetudo est lex non scripta.
 - 2 Consuetudo, ritus, & stylus differunt, & in quibus. num. 3. 4. & 5.
 - 6 Ritus quid sit.
 - 7 Ritus, stylus, & consuetudo, cum sint quid facti, non præsumuntur.
 - 8 Consuetudo, vt probata dicatur, multa requirit. Idem est in stylo, nu. 9. 11. & 13.
 - 10 Magistratus quis non possit introducere legem contrariam iuri communi.
 - 12 Actus ad consuetudinem inducendam quot requirantur, iudicis est in arbitrio.
 - 14 Stylus quando de ipso constat, pro lege feruari debet. Idque etiam in causis criminalibus procedit. num. 15.
 - 16 Stylum obseruare debet iudex etiam liberum procedendi arbitrium habens.
 - 17 Stylum non obseruando iudex, litem suam facit, & tenetur in syndicatu.
 - 18 Stylo notorio non obseruato, sententia redditur nulla.
 - 19 Stylus obseruatur in interpretandis clausulis instrumentorum.
 - 20 Scriptura, instrumenta, & rescripta, contra stylum confecta, de falso sunt suspecta. Et de quo illud stylo intelligendum. nu. 21.

P R A E S U M P T. VIII.

CVM consuetudo fit lex non scripta. §. ex nō scripto. in inst. de iure naturali, gent. & ciuili, ea propter post leges scriptas de his agendum esse duximus. Quia in re solent interpretes nostri constituere differentiam t inter consuetudinem, ritum, & stylum. Nam stylus t est in scribendo, consuetudo verò in alijs actibus. Bal. in rub. extra de rescriptis. col. 4. Alberic. in l. de quibus. col. 9. versic. in quo autem differant consuetudo, & stylus. ff. de legib. Butr. in c. vlt. de consuet. Dec. in rubr. extra. de consuet. col. 2. & in consil. 11. num. 1. Felyn. in c. 2. num. 18. de rescrip. & Marfil. in consil. 8. num. 27. Et rursus t stylus proprie versatur circa modum procedendi in iudicio, consuetudo verò circa diffinitionem, decisionemque causarum. Alex. in consil. 65. in fine. lib. 1. & manifestius idem Alex. in consil. 63. numer. 9. lib. 2. qui exemplo declarat. & Crauet. in tract. de antiq. temp. in quarta parte prin. n. 36. improprie verò stylus versatur circa decisoria causæ, sic intelligo Soc. Sen. in cōf. 36. nu. 11. lib. 4. Differt etiam stylus à consuetudine, t quod consuetudo est generalis, stylus verò particularis. Felin. in d. c. 2. num. 18. de rescrip. alias differentias refert Roch. Curt. in tract. de consuet. in præfat. num. 77. Ritus verò est

est quidam modus actui ordinando solemnitate præbens. Ita Abb. in cap. cum secundum. in primo notabil. de temp. ord. & Rip. in c. 2. num. 37. de rescrip. Porro cū tam stylus t quam ipsa consuetudo, & ritus sit quid facti, non præsumuntur. De consuetudine sic post alios scripti in consil. 8. nu. 16. in consil. 32. num. 65. in consil. 4. nu. 36. in consil. 7. num. 60. in consil. 226. nu. 38. & alibi sæpe. Stylus aut non præsumi affirmarunt Soc. Sen. in consil. 46. in fin. lib. 4. Parisius in consil. 112. num. 12. & in consil. 168. nu. 15. lib. 4. & Alciat. in respon. 220. nu. 2. Consuetudo vt t probata dicatur, multa habent concurrere, quæ recensui in d. consil. 8. nu. 16. vbi retuli Dec. affirmantem difficilem esse consuetudinis probationem, id quod etiam scripsit Paris. in consil. 31. nu. 15. lib. 1. & alia scripsi in respon. supra commemoratis. & tria requisita retuli in 9 consil. 45. nu. 20. lib. 6. Stylus autem vt dicatur t probatus, multa pariter requirit. Et primum, quod a iudice aliquo maiore habente potestatem condendi legem fuerit introductus: cum magistratus carens t potestate condendi legem contraria iuri communi, vel statuto, legem inducere non possit. Ita Bar. in l. de quibus. nu. 20. ff. de legib. Alex. in consil. 36. nu. 10. lib. 2. Dec. in Rubr. de consuet. col. 2. & in consil. 677. in fin. & Crauet. in tract. de antiq. temp. in 4. part. principali. nu. 36. qui hoc declarat non procedere, quod stylus fuisset præscriptus, vel venisset in notitiam populi, vel maioris partis, quia etiam tunc satis legitime fuisset introductus, & si a magistratu non habente potestatem condendi legem. Et idem scripsit Afinius in praxi de ordine iudiciorum. §. 22. c. 16. nu. 4. Requiritur secundò, quod deducatur, atque ostendantur casus, in quibus dicitur fuisse obseruatum, vt argui possit, an actus sint similes, quibus stylus censetur introductus. Ita ex sententia Bellameræ respondit Paris. in consil. 112. num. 12. lib. 4. Quot autem requirantur actus ad introducendam t consuetudinem, iudicis relinquitur arbitrio, quemadmodum de consuetudine scripsi in lib. 2. de arbitrarijs iudicium. casu 81. nu. 4. & duos actus sufficere post Butrium, & Alex. scripsit Afinius in d. c. 16. num. 5. Requiritur tertio, vt t stylus probetur plenè, & perfectè, quando respicit decisoria, vt respondit Socin. Sen. in consil. 36. num. 1. lib. 4. & propterea testes debent cum iuramento de stylo deponere. Gratus in consil. 15. in fine lib. 2. & Afinius in d. c. 16. num. 6. Quando verò respicit modum procedendi, sufficit, quod iudex ex officio sumat informationes. Ita censuit præcitato in loco Socinus ex sententia Bart. in l. de quibus. in 4. q. principali. ff. de legibus. Natta in consil. 318. num. 3. ac etiam intellige Neuizan. lib. 3. Syluæ nuptia. nu. 32. in fin. sic declarari possunt multi relati ab Afinio, in d. cap. 16. num. 7. Non est tamen necesse, quod ita obtentum fuerit in contradictorio iudicio, vt scripsit Crauet. in d. tract. de antiq. temporum. in quarta parte principali. num. 36. in fine, auctoritate Cornei in consil. 73. col. 1. lib. 3. qui tamen affirmant, quod si ita fuisset obtentum in contradictorio, magnum adminiculum præstaret eius validitati. Porro quando de stylo t ipso constat feruari ille pro lege debet. Ita scribunt Cardin. in clem. sæpe. §. per hoc. de verbor. signific. Alex. in consil. 240. nu. 2. lib. 6. & in consil. 58. num. 10. lib. 7. Decius in l. edita. num. 2. C. de eden. & in consil. 11. num. 16. & 17. & in consil. pen. num. 4. Marfil. in sing. 18. Afflictus in decis. 135. num. 3. & in decis. 253. num. 4. Chassan. in consil. 68. num. 47. Curt. in l. more. num. 11. ff. de iurisd. omn. iud. & in consil. 162. num. 2. Paris. in consil. 27. num. 30. & in consil. 44. in fin. lib. 2. Id quod non solum in causis ciuilibus, sed & t in criminalibus locum habet. Afflict. decisio. 395. nu. 5. Et ea quidem ratione ij vsi sunt, quod stylus vim legis habet. Alexand. in consil. 49. num. 11. lib. 6. & idem operatur stylus, quod consuetudo principis. Idem Alexan. in consil. 39. in fin. lib. 3. Quinimmo etiam t iudex habens

liberum arbitrium procedendi, seruare debet stylum. Barbat. in consil. 47. col. vlt. lib. 1. & Marfil. in sing. 118. Et iudex t non obseruans stylum, facit litem suam, & in syndicatu tenetur. Ias in Authen. iubemus. C. de iud. & Neuizan. in lib. 3. Syluæ nuptia. num. 32. in fin. qui subiungit, quod quando stylus t notorius non obseruatur, sententia redditur nulla. Et stylus t obseruatur, ad eiq. recurrimus. in interpretandis etiam clausulis instrumentorum. Alex. in l. si finita. num. 2. ff. de damno infecto. & Decius in l. semper in stipulationibus. num. 12. ff. de reg. iuris. Et accedit quod scripturæ, t instrumenta, & rescripta, suspecta sunt de falso, si confecta sunt contra stylum. Ita post multos Felyn. in c. 2. nu. 16. de rescrip. & decimus infra lib. 5. in præsumpt. 44. vbi differemus de suspitione falsi in rescriptis. Prædicta tamen de styli obseruatione intelligenda sunt, cum stylus t ipse antiquus est, & inuariabilis, alioqui obseruari non debet. Iason in l. cunctos populos. in l. lectura. nu. 53. C. de summa Trinit. & fide Cathol. Felin. in c. Rodolphus. §. cæterum. nu. 22. versic. vbi tamen. de rescriptis, & Neuizan. in lib. 3. Syluæ nuptialis. nu. 32. & accedit quod non particularis, sed communis stylus attenditur secundum Dec. cōf. 11. num. 12. versic. secundo respondetur, & Rimin. Jun. in consil. 209. num. 58. lib. 2.

Rescripta principum præsumi concessa, vt iuri & equitati conuenit.

- S V M M A R I V M.**
- 1 Rescripta principum dicuntur leges singulares.
 - 2 Principes rescribere, secundum ius, & equitatem præsumimus.
 - 3 Rescripti verba debent conuenire equitati, etiam si verborum natura non patitur.
 - 4 Principi placere nisi quod iustum est, non præsumitur.
 - 5 Princeps dās vel cōfirmās aliquid, intelligitur saluo iure tertij.
 - 5 Rescripta principum quoad fieri potest, ad dispositionem iuris communis redigenda sunt.
 - 7 Rescriptum mandans quem non audiui, nisi mandato pareat, quomodo accipiendum.
 - 8 Rescripta principum intelligenda, vt nemini faciant iniuriam.
 - 9 Rescriptum falsum præsumitur potius, quam quod princeps ius voluerit tollere.
 - 10 Rescriptum etiam verbis generalibus conceptum, intelligitur absque lesione iuris tertij. Idque procedit etiam si ius tertij veniet in cōsequentiā iuris ipsius principis. nu. 12.
 - 11 Vicarius Imperialis, ex quauis generali facultate sibi concessa, non potest auferre ius alteri quaesitum.
 - 13 Principe remittente delictum commissum, non præsumitur remissa pena a leso delata.
 - 14 Deportatus, per restitutionem a principe factam, restituitur in pristinum statum, tum quo ad honores, tum quo ad bona. Non tamen recuperat bona medio tempore in alium translata. num. 15.
 - 16 Rescripto adiecta clausula, ex certa scientia, non tamen præsumitur in præiudicium tertij principem rescribere voluisse. Idque etiam in rescripto ad pias causas locum habet. nu. 17.
 - 18 Rescriptum in præiudicium tertij, quando valeat.
 - 19 Princeps quando in rescripto voluerit præiudicare tertio, etiā in rebus magnis.
 - 20 Principem præiudicare voluisse tertio, quo ad ius quærendum, spe non approbata. Idem si sit ius quoddam contingens, nec ordinarium. nu. 21.
 - 22 Molendini construendi concessio a principe facta, præsumitur etiam in præiudicium alterius, molendinum habentis.
 - 23 Rescriptum principis vt aliquid operetur, præsumitur etiam in tertij præiudicium. Idem si de emixa principis voluntate constet. nu. 24. Et quando voluntas illa conijciatur. nu. 25.

- 26 Clausulam ex certa scientia, in rescripto principis, secundum quosdam, non operari in tertio præiudicium. Idem de clausula motus proprii. num. 27.
- 28 Princeps nil potest in his, quæ sunt iuris diuini, naturalis, vel gentium.

PRÆSUMPT. IX.

DE rescriptis principum, quæ leges singulares appellati solent, nunc differemus. Est sanè præsumptio, si principes rescribere secundum ius ipsum, ipsamque æquitatem, atque ita mentis suæ non esse, quod ius alterius lædatur, vel imminuatur. l. 2. §. meritò. & si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. & c. ex tuarum, de auctor. & vfu pallij, & conferunt c. causam quæ, de rescriptis, & c. licet. de præben. Hinc censuit gl. in c. paratus. 3 in verbo, prodesse 23. q. 1. quod verba rescripti debent conuenire æquitati, etiam si verborum natura non patitur. Et traditionem hæc probant Oldradus in consil. 268. Quæstio est, utrum per privilegium, in fin. & Felinus in d. c. causam quæ, num. 5. de rescrip. qui refert ex Calder. in consil. 2. tit. de rescrip. & in consil. 1. tit. de sententia excommunicationis, quod rescriptum mandans aliquem absolui præstita satisfactione, intelligitur atque ita interpretatur, cautione de satisfaciendo præstita, vt conueniat iuri communi. Et scribit Bald. in l. 1. num. 6. ff. de constit. princ. præsumi non placere principi nisi quod verum, & iustum est, atque ita omnia rescripta intelligi debere cum iustitia. Et si princeps aliquid dat vel confirmat, debet intelligi, saluo iure tertij. Et Bald. secuti sunt Ias. ibidem num. 3. & Fel. in d. c. causam quæ, numer. 5. de rescrip. Idem Bald. in l. monumenta. C. de legat. Dec. in consil. 271. num. 1. Marfil. singul. 440. Cur. Iunior in consil. 174. num. 21. Neuzanus inter consil. Bruni, in consil. 12. num. 131. & numer. 136. Alciatus in tractat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 11. Et rescripta si principum redigi oportere ad dispositionem iuris communis, quo ad fieri possit, scripserunt Rom. in consil. 334. num. 1. Felin. in d. c. causam quæ, num. 6. de rescrip. & in rubr. dere iudic. num. 1. Ias. in l. 3. num. 8. ff. eod. Et propterea respondit Rom. in d. consil. 334. Et quod rescriptum si mandans quandam non audit, nisi prius pareat iudicatio, interpretatur, nisi appellatio fuerit ab ea sententia interposita. Hinc Bologn. in consil. 6. col. 6. vers. nam licet princeps. respondit declaratione à principe facta, quod sua in concessione vt voluerit clausula decreti annullatiua, intelligi factam sine præiudicio iuris tertij. Accedit his Bald. in l. ex facto. in princ. ff. de vulg. & pup. subst. qui scripsit rescripta si principum ita debere interpretari, vt nemini iniuriam faciât. Quod procedit etiam impropiando verba rescriptorum. Ita Cöpostella in c. causam quæ, de rescr. & ibid. omnes. & rñdit Dec. in consil. 11. nu. 4. & in consil. 286. in fi. Cur. Iun. in consil. 142. nu. 3. Imò falsum potius præsumitur si rescriptum, quam quod voluerit princeps tollere ius. Ita docuit Abb. in c. ex parte, il 2. in fin. ff. de offic. delegat. Extenditur primò, vt locum habeat hæc præsumptio, 10 et in rescripto verbis si generalibus cöcepto. Nã adhuc præsumitur concessum secundum legis dispositionem, ne. si ius tertij lædatur. Ita scriptum reliquit Alciat. in tract. de præf. reg. 3. præsumpt. 11. num. 2. ex sententia Comen. in consil. 158. in primo dubio, qui respondit, Vicariu si imperialem, ex quavis generali facultate à Cæsare sibi concessa, non posse auferre ius iam alteri questum. 12 Extenditur secò, vt procedat si prædicta præsumptio, et si ius tertij, vel alteri questum, veniret in quandã cösequentiã iuris ipsius principis, sicuti exemplũ adferri potest in remissione delictorum. Nam et si pena delicti quæ pro aliqua parte deferitur accusatori, vel læsæ, pendeat ab ipso delicto, à quo causata est, attũ si princeps

13 remittit si atque ita delet commissum delictum, nõ præsumitur remissa pena ipsi læsæ delatæ. Ita censuit in specie Alc. in d. præsumpt. 11. num. 3. post Felin. in c. super eo. nu. 5. de off. deleg. & Ias. in l. venia. nu. 6. C. de in ius vocan. Quibus nunc addo Ruin. in consil. 167. nu. 20. lib. 1. in consil. 13. nu. 2. in consil. 60. nu. 7. & in consil. 53. nu. 4. lib. 5. Decium in d. l. venia. in fin. & eundem in consil. 30. nu. 3. & in consil. 570. nu. 4. Gomez. in §. pœnales. num. 3. in Instit. de actio. Paris. in consil. 1. nu. 4. lib. 4. Gram. in consil. 34. num. 2. in crim. & in voto vlt. & prædictos secutus sum in consil. 185. num. 4. Huc pertinet quod scribunt Bart. & reliqui in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posth. q. licet restitutio deportati si à principe facta, restituat atque reponat restitutum illum in pristinu statum, tam quo ad honores, quam quo ad bona, l. 1. l. 2. 15 & l. vlt. C. de sent. pass. At tamen restitutus iste non recuperat bona medio tempore in alium translata, cum illi cõsecratur iam quæsitum ius, quod auferre principem noluisse, lex præsumit. Et traditionem hanc probant multi, quos recensui in consil. 186. num. 18. & 11. Et illis addo Ias. in l. vlt. nu. 16. ff. de constit. princ. 16 Extenditur tertio, vt non præsumatur si principem rescripisse, in præiudicium, etiam si rescripto adiecta sit clausula, ex certa scientia. Ita Marfil. in sing. 440. Princeps, post Calstr. & Alex. quos commemorat. Extenditur quartò, vt procedat etiam quando princeps rescribit si ad fauorem piæ causæ. Nam adhuc non præsumitur voluisse præiudicare tertio. Ita post Alexan. Iason. & alios scripsit Gomez. in comment. ad regul. cancellar. de tollen. iur. q. 1. col. 2. quos sum secutus in consil. 36. nu. 54. Extẽditur quinto, vt procedat etiam si adest iusta causa. Ant. Fabr. de iure questio nõ toll. cõcl. 2. n. 29. Declaratur primò, vt non procedat hæc præsumptio, 18 si qñ in ipso rescripto, & cõcessione principis diceretur, non obstante iure, & præiudicio tertij. Nam tunc censetur etiam ipsi tertio voluisse præiudicare. Quod quidem intelligitur in leuib. non autẽ in his, quæ sunt maximi ponderis & præiudicij. Ita probat d. l. 2. §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. gl. in l. sed cum ab hærede. ff. ad S. C. Treb. & in c. cum olim. de consuet. vbi Gemina. Et idem scripserunt Cardin. in c. mandatu. in 6. notab. de rescr. Alex. in l. 3. §. si his, qui. ff. quod quisque iuris. cõem esse opinionem testatur Ruin. in consil. 12. nu. 24. lib. 3. & in consil. 163. nu. 2. lib. 5. Bolo. in consil. 6. col. 9. vers. nã licet princeps. egregiè Ias. in l. vlt. nu. 24. ff. de constit. princ. Felin. in c. super eo. col. vlt. vers. & ista ampliat. de off. leg. Gozad. in consil. 5. nu. 16. Soc. Iun. in consil. 77. nu. 126. lib. 1. Alc. in d. tract. de præsumptionibus reg. 3. præsumpt. 11. num. 4. Hæc tamen declaratio intelligitur, nisi huic clausulæ, non obstante & c. adiecta sit alia 19 clausula, ex certa scientia. Nam tunc præsumitur si principem voluisse præiudicare tertio in reb. magnis. Ita rñderunt Ruin. in consil. 12. nu. 24. lib. 3. in consil. 86. nu. 8. & in consil. 163. nu. 21. lib. 5. & Gozad. in consil. 5. nu. 16. 20 Declaratur secundò, vt nõ procedat quo ad sius querendum spe non approbata. Nam tunc præsumitur, qd princeps ipse voluerit præiudicare etiam tertio, ex quo non dicitur verè, & propriè ius quæsitum. Ita Angelus in consil. 292. D. Papa. quem ad rem hæc recenset, & probat Alciat. in d. præsumpt. 11. nu. 5. Et his accedunt à me relati in consil. 20. nu. 39. & in consil. 157. nu. 24. 21 Declaratur tertio, vt non procedat, quando esset sius quoddam contingens, & non ordinarium. Ita scripsit Alciat. in d. præsumpt. 11. num. 4. vers. & facit auctoritate Signoroli, inter consil. Bal. in consil. 71. casus talis est, cõe 22 & homines. lib. 1. dum respondit, si concessionem principis de construendo molendino, præsumi factam et ad præiudicium eius, qui habet aliud molendinum. Quam traditionem secuti sunt alij plures relati à Ripa in l. quominus. nu. 82. de sum. & si ipse Rip. dissentiat. Decla-

Declaratur quartò, vt locum non habeat præsumptio hæc, quando alias rescriptum, vel concessio principis nil operaretur, nam tunc, vt aliquid operetur, præsumitur, 23 si voluisse tollere ius tertij. Ita post Calderin. Felinum, & Decium, quos recenset, scribit Alciatus in d. præsumpt. 11. nu. 6. & dicimus aliqua infr. lib. 6. in præsumpt. 6. in prima illatione. Et confert quod post Calstr. in cõf. 280. In facto præfenti. lib. 1. docuit Alex. in l. quamquam, n. 5. C. de testa. milit. cum dixit, qd et si regulariter non præsumitur principem vti plenitudine potestatis, attamen locum non habet, quando rescriptum nihil operaretur. Hæc tamen declaratio intelligitur, vt satis sit, si illud rescriptum aliquid modicum operetur. Ita Bald. in c. r. §. sacramenta. de pace iuram. firma. in vñbus feudor. Declaratur quinto, vt non procedat præsumptio hæc, 24 qñ si cõstat de enixa voluntate principis volentis præiudicare tertio. Ita gl. in d. l. 2. §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. quam quidem in specie secuti sunt multi, quos statim recensebo, & præsertim Alciatus in d. præsumpt. 11. num. 7. Porro enixa principis voluntas conijcitur, si qñ certa scientia, vel motu proprio concessit, atque rescripsit. Ita Bar. & Io. à Platea in l. n. C. de petit. bono. subla. lib. 10. Soc. Sen. in consil. 3. num. 11. lib. 3. & Alc. in d. præsumpt. 11. in fine. Et his accedunt Io. de Ana. in consil. 81. Alex. in consil. 16. num. 24. lib. 2. Corn. in consil. 83. col. pen. & in consil. 189. col. 2. lib. 4. Ruin. in consil. 175. nu. 22. & in consil. 229. num. 2. lib. 1. Dec. in consil. 373. num. 7. & apertius in consil. 390. num. 14. Curtius Iun. in consil. 174. num. 11. & Gozad. in consil. 8. nu. 43. in consil. 9. num. 32. & in consil. 14. col. vlt. & Gramm. in consil. 99. num. 59. & in consil. 100. nu. 10. in ciuilib. Idem de clausula motus proprii in specie rñderunt Soc. Sen. in d. consil. 13. nu. 11. lib. 3. & Dec. in consil. 137. num. 2. Cæterum à prædicta Doctorum opinione dissentiunt multi, qui scribunt, 26 imò clausulam si ex certa scientia nõ operari in præiudicium tertij. Ita sibi parum constans Bart. in l. vlt. nu. 2. C. de locat. predio. fiscal. lib. 11. Rom. in consil. 298. nu. 2. Alex. in consil. 3. nu. 7. lib. 5. Felin. c. nonnulli num. 12. in fine de rescrip. & in c. causam quæ, nu. 12. de testib. Soc. Sen. in consil. 301. num. 6. lib. 2. & in consil. 63. nu. 7. & in consil. 120. nu. 5. lib. 3. Ruin. in consil. 71. col. 2. lib. 3. Iason. in l. vlt. nu. 16. ff. de pact. Dec. in consil. 468. nu. 21. & in consil. 606. col. vlt. Curt. Iun. in consil. 170. nu. 32. Paris. in consil. 1. nu. 83. & in consil. 11. col. pen. lib. 1. Gozad. in consil. 62. col. vlt. & Gram. in decis. 105. nu. 1. idem de clausula motus proprii, si vt nihil operetur contra tertium, tradunt permulti lōga serie congesti, Ant. Gabr. in lib. 6. conclusionum. in tit. de clausulis. concl. 2. nu. 8. Conciliat prædictas opiniones Alc. in dict. præsumpt. 21. in fine, vt scilicet illa prima opinio vera sit, & procedat, duob. cõcurrentibus, nempe quod princeps scierit, vel scire potuerit, agi de præiudicio tertij. Et quod agatur de his, quæ sunt positui iuris: His non concurrentibus, locum habet (inquit Alciat.) contraria opinio. Nisi adesse (subiungit idem Alc.) etiam clausula de plenitudine potestatis. Nam tunc nil opponi potest, quominus cõcessio suum effectum sortiatur secundum Bald. in l. 1. C. de feruit. & aqua. Calstr. in consil. 416. In facto præfenti, non intendo adulari. nu. 5. lib. 1. & Alex. in l. quamquã nu. 4. C. de test. milit. Conciliatio hæc non parum dubia mihi videtur. Nã quo ad primũ casum, dicimus Doctores penè oēs loqui, qñ agitur de his, quæ sunt iuris positui, ex quo fatetur, vt superiore casu diximus, qd in his quæ sunt iuris si diuini, vel naturalis, vel gentiu, nil potest Princeps. Nõ ergo cõuenit hic casus menti ipsorum Doctorũ. Præterea nec quo ad secundum casum, vera est cõciliatio Alciati, cũ clausula illa, de plenitudine potestatis, nil etiam operetur in præiudicium tertij. Ita implet Bald. in l. 2. nu. 24. C. de feruit. & aqua. quæ sua pro opinione citauit Alc. Et idem qd Bald. scripserunt Corn.

in consil. 189. col. penult. lib. 4. Ias. in l. ex facto. in quarto notab. ff. de vulg. & pupil. subst. Gozad. in consil. 5. col. 3. Io. Iacob. de Leonardi inter consilia Bruni, in consil. 117. nu. 303. & Crauet. in consil. 296. nu. 3. & in tract. de antiq. temp. in 2. parte 1. partis principalis. num. 40. qui hoc locum maxime habere intelligunt, quando ius tertij descendit à iure diuino, naturali, vel gentium. Altera est conciliatio, quam fecerunt Ruin. in consil. 12. nu. 24. lib. 3. & Soc. Iun. in consil. 77. nu. 126. lib. 1. quos secutus est Ant. Gabr. in libr. 6. conclusionum. in tit. de clausulis. in conclus. 1. num. 9. vbi eiusdem opinionis recenset Assiliatum in cõmentarijs ad Cõstitutiones Neapolitanas. Quod aut agitur de modico præiudicio, & tunc locum habet communis opinio, quod scilicet voluerit princeps præiudicare tertio, ob clausulas, ex certa scientia, & motu proprio. Aut agitur de magno, & graui præiudicio. Et tunc clausulæ illæ nil operantur. Et hoc casu procedit secunda illa opinio. Et hæc quidem conciliatio satis probabilis est, etsi Doctores, qui cõmunem tuerentur, absolute ferè omnes de quouis præiudicio loquantur, excipio Felin. in d. c. nonnulli. nu. 13. vers. secundus. est de rescrip. qui pariter intellexit prædicta, quando agitur de modico præiudicio. Quando princeps præsumatur iustus de causis aliquid fecisse, vel concessisse, copiosa, & diligens explicatio? S V M M A R I V M. 1 Princeps aliquid faciens vel concedens, præsumitur iustus cum causis. 2 Eaque præsumptio non admittit probationem in contrarium. 3 Princeps dicitur loqui per os Dei. 4 Princeps Deus dicitur inter homines secundum Arist. 5 Veritate non mendacio Princeps moueri dicitur. 6 Princeps cognoscens de causa dicitur cognoscere tanquã Deus. 7 Princeps talis præsumitur, qualis de iure esse debet. 8 Princeps iustitia plenus, non præsumitur velle plus quam velle lex. 9 Principis mens præsumitur talis, qualis lex, eiusque ratio. 10 Princeps ea quæ iuris positui sunt, liberè, & absque causa tractare potest. 11 Princeps sine causa iusta, non potest quæ sunt iuris diuini, naturalis vel gentium. 12 Restitutio relegati etiam sine causa fieri potest. 13 Penam delicti Princeps sine causa remittere potest. 14 Iurisdictionis concessa reuocatio à Principe sine causa fieri potest. Idem in privilegij reuocatione. nu. 15. Nisi per modum contractus sit concessum. nu. 16. 17 Statutorum derogationem Princeps pro sua voluntatis arbitrio facere potest. 18 Pontifex summus in beneficialibus, plenam & liberam dicitur habere facultatem. 19 Papa etiam sine causa potest auferre beneficium ab eo cui contulerat, aliquibus tamen dissentientibus. nu. 20. 21 Pontifex dispensare potest, vt quis plura beneficia incompatibilia retineat, etsi aliqui dissentiant. num. 22. 22 Pensio excessiua, à Pontifice modificata, ex iusta causa modificata præsumitur. 23 Causa iusta concessionis à principe facta, non præsumitur, quãdo agitur de facto alieno, eiusque magno præiudicio. Nisi princeps de eo optime sit informatus. nu. 25. 24 Causa iusta in principe non præsumitur, quando res, & negocium versatur cum non subdito Principis. 25 Princeps non subdito nequit præiudicare. 26 Princeps contrahendo cum non subdito, non fruitur privilegij principatus. Tomus Primus. 1 2 Pri